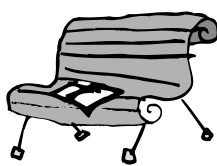

El talismà del temps

*Propostes
didàctiques*

Francesc Sarrió i Bellod

E@PLA!

© 1994 Pepa Guardiola
Disseny de Miquel Mollà
Il·lustracions de Xus Hernandis
190x130 mm, 172 pàgines
Enquardernació en rústica

© 1994 Edicions del Bullent, SL
De la Taronja, 16 - 46210 Picanya
961 590 883
info@bullent.net

INTRODUCCIÓ

Aquesta proposta no pretén ser més que una guia que el professor pugui utilitzar com li plagi, és a dir, d'acord amb els objectius que pretenga obtenir de la lectura del llibre. Hem intentat centrar-nos en els aspectes més motivadors, entenent el text literari com a font de plaer i enriquiment personal. El llibre de Pepa Guardiola se'ns presenta atractiu pels puntssegüents:

- el tema: el món de l'arqueologia i els misteris que envolten la recerca d'algunes peces valuoses, la parapsicologia, la dominació romana i les petjades d'aquesta dominació per les nostres terres, l'amistat entre els joves del campament, etc.
- els personatges: en especial el d'Henedina, perquè el lector de seguida s'identifica amb ella; és un personatge que aconsegueix la seua missió, venent les distintes adversitats que se li presenten, fins i tot enfrontant-se a qui més estima.
- el clímax ascendent de la narració: juntament amb el narrador anem descobrint el misteri del talismà, desxifrem el present (la necròpoli, els poders del topazi, Epiür Samper) gràcies al que ens conta del passat. Els dos temps conflueixen cap al final en un desenllaç trepidant.
- el llenguatge: s'adequa perfectament a la competència lingüística i literària del lector mitjà a qui va adreçada aquesta obra (entre dotze i setze anys, aproximadament, encara que també resulta atractiva per al lector adult).
- l'estructura narrativa: comporta una oportunitat excel·lent per a estudiar la narració alternada, com també el temps intern o textual de la novel·la. Per a un mateix temps de la història tenim dues narracions, la darrera de les quals se sobreposa a la primera i la refà. A més a més presenta una distribució mesurada de narració, descripció i diàleg.

L'AUTORA

Pepa Guardiola Chorro va nàixer a Xàbia (la Marina Alta) el 17 de febrer de 1953. Mestra d'escola. Comença a escriure cap a l'any 87. La major part de la seua obra està dedicada al públic infantil i juvenil. Ha publicat: *El llop i la cogullada* (Ajuntament de Xàbia, 1988), *Contes de riu-rau* (Institut d'Estudis Gil-Albert, 1988), *Dones mar endins* (CAM, 1990), *L'engruna de cristall*, Premi Carmesina 1991 (Edicions del Bullent, 1992), *Històries menudes* (Edicions del Bullent, 1993) i aquest *El talismà del temps*, finalista del 13è Premi Enric Valor (Edicions del Bullent, 1994), que, a més a més, ha obtingut el III Premi Samaruc, atorgat per l'Associació Valenciana de Bibliotecaris a la millor obra per a joves publicada durant el 1994.

L'IL·LUSTRADOR

Xus Hernàndis és el nom artístic de Jesús Hernandis Martínez. Va nàixer a Càrcer (la Ribera Alta) el 15 de febrer de 1968. És llicenciat en belles arts, en l'especialitat de dibuix, per la Facultat de Sant Carles de València. Les seues inquietuds artístiques inclouen, a més a més de la pintura, l'escultura i la il·lustració, la fotografia i el disseny. Ha fet diverses exposicions, cartells, cobertes de revistes i retrats. *El talismà del temps* és el primer llibre que il·lustra, encara que també ha fet la fotografia de la coberta de *Balanci d'onades* (Edicions del Bullent, 1994).

ARGUMENT

Henedina, estudiant universitària, assisteix a unes excavacions arqueològiques durant un mes a l'estiu. És la gran oportunitat per a aconseguir l'amor de Cels, el director del campament. Henedina descobreix un topazi en una fossa de la necròpoli romana on treballaven. Després de l'alegria de la troballa, la tranquil·litat s'acabarà quan se li aparega un espectre vestit de romà –Flavi–, que li pregarà que porte el talismà que acaba de descobrir al seu temps.

Flavi era un jove que treballava en una piscifactoria dins la província romana de Tarraco, uns dos mils anys endarrere. L'aparició té una explicació: l'esperit del jove ha viatjat en el temps en forma

d'espectre perquè va morir quan intentava complir una missió de vital importància: recuperar el talismà de l'amo d'aquelles terres, Spuri Marci. Així podria lliurar son pare, Eutropi, i el capatàs, Mèmnon, d'una mort segura. Quan perseguia Valèria, l'esclava que l'havia robat, el van assassinar i la seua ànima vaga fins que no rescate el talismà de Marci. Henedina, que l'ha descobert ara, l'ha d'ajudar en la missió. Però, és clar, la nostra protagonista no dona crèdit a la visió i en desconfia.

El talismà, tanmateix, també desapareix de les mans dels nostres joves arqueòlegs. Algú l'ha robat. Henedina centra les seues sospites en un personatge misteriós: Epiür Samper, un afeccionat local a l'arqueologia. Amb l'ajuda de la seua amiga Gúria, Henedina s'endinsa perillosament a la casa de Samper i recupera el talismà.

Retrocedim en el temps: Flavi, quan estava a punt d'agafar l'autora del robatori és mort per Clodi. Clodi i sa mare Laocòmia (tia de Spuri) van ser desterrats per Tit Marci com a sacrifici als déus. Aleshores, per venjar-se de Spuri –que era el nou propietari després de la mort de Tit– decideixen robar el talismà de la família per obligar Spuri a revocar el desterrament. El talismà assegurava la fortuna de la família, tenia grans poders. Clodi se serveix de Valèria, la seua esclava preferida, la qual sota els efectes d'una droga el roba a Spuri.

Henedina, decidida a retornar la joia al seu temps, viatja fins al passat introduint-se en la ment de l'esclava Valèria. Flavi aconsegueix la complicitat de Valèria/Henedina. Aquesta recupera el talismà de les mans de Laocòmia, mentre Spuri, alertat per Flavi, es disposa a detenir els culpables, que posteriorment són condemnats a mort.

Quan Henedina torna d'aquest viatge en el temps, el present ha canviat, producte de la seua acció: no existia ni el talismà, ni la casa de Samper ni Samper mateix, que és una reencarnació de Clodi. Tan sols hi ha una empremta del que ha passat: l'escorça arrapada del pi quan escalava per robar la joia a la casa de Samper. I les tombes de Laocòmia i Clodi, que seran descobertes per indicació d'Henedina, gràcies a la seua experiència romana.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Hem distribuït les activitats d'acord amb l'ordre següent:

- aspectes de la presentació del llibre: coberta, caplletres, il·lustracions
- activitats sobre la narració: títol, temps intern, localització espacial, personatges, desenvolupament de la trama, la narració, preguntes sobre la història contada
- aspectes lingüístics i literaris del text: alguns recursos literaris, lèxic, frases fetes
- exercicis d'expressió escrita i de creativitat: tant individuals com per al grup-classe
- jocs

ACTIVITATS D'APROXIMACIÓ AL LLIBRE (PRELECTURA)

Aquestes activitats d'accés al llibre caldria plantejar-les per al grup-classe amb la finalitat de posar en comú les aportacions de l'alumne i motivar-lo a la lectura.

a) Veure alguna pel·lícula com ara Retorn al futur, de Robert Zemeckis, o La màquina del temps, basada en la novel·la de H. G. Wells. Després, els alumnes comentaran, dirigits per un moderador, la pel·lícula, la possibilitat de viatjar en el temps, de canviar els fets del passat o del futur, si és possible una màquina que ho puga aconseguir, etc.

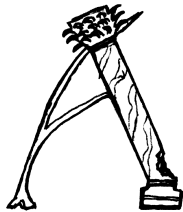
b) També es pot optar per veure alguna pel·lícula de la sèrie de Steven Spielberg Indiana. El fòrum posterior podria orientar-se al voltant de: l'interès de les descobertes arqueològiques, les excavacions que s'hagen pogut fer a la localitat o a la comarca, la importància de les troballes –com el talismà– per a conèixer la història, la polèmica sobre si aquestes poden ser d'ús privat (com la col·lecció de Samper) o han de ser per a exposició pública, com un bé de tots (posició de Marta al llibre). També és interessant l'Egipte antic i els seus misteris: les mòmies, les morts després de descobrir-se la tomba de Tutankamon, etc.

1. Quina relació creieu que té la il·lustració de la coberta amb el títol del llibre? Per què penseu que Xus Hernandis l'ha triada? I la de la contracoberta?

2. Sabeu què és una caplletra? Busqueu en el diccionari el significat d'aquesta paraula. Quina funció tenen en el llibre? Per què n'hi ha de dos tipus diferents? Té alguna cosa a veure amb la narració?

3. El títol l'ha escollit Pepa Guardiola i no hi podem fer res; però de segur que se te n'ocorren dos o tres de ben suggeridors.

Escriviu-los. Per exemple: Henedina i el talismà perdut.

4. Imagineu que algun company de classe us veu el llibre i us pregunta abans d'anar al pati: «De què va?». Què li contestaríeu breument?

5. El llibre presenta dos temps diferents i distanciat. Intenteu fer una datació aproximada d'acord amb les dades abundants que hi apareixen. Fixeu-vos, per exemple, en l'inici del capítol segon, o en l'aparició de paraules com top (p. 14) o pubs (p. 28).

6. No hi ha, en canvi, gaire informació per a localitzar la narració, almenys pel que fa a l'època actual. Indiqueu, si més no, les dues ciutats lligades a la vida dels Marci. Busqueu informació sobre la que està situada a Hispània (en concret, durant l'època de la romanització).

PRESENT	PASSAT
	Robatori del topazi en la festa de Spuri
Henedina i Gúria recuperen la joia	
Henedina davant la fossa amb el topazi	
	Valèria recupera el talismà i condemnen Laocòmia i Clodi

7. Comenteu si a la vostra localitat o comarca hi ha restes de la dominació romana: ponts, camins, vies, monedes, etc. Establiu tres grups de treball i poseu en comú tota la informació:

- un, que s'ocupe d'investigar en llibres d'història local a la biblioteca
- un altre que vagi al museu històric o al museu arqueològic
- i un altre que pregunte al cronista local o algun erudit sobre el tema, o en qualsevol cas al mestre o professor d'història del centre d'estudi

8. La història narrada corre paral·lela passat-present. Completeu els buits segons el que ocorregi d'equivalent.

ABANS	DESPRÉS
Assassinat de Flavia mans de Clodi	
Mort d'Eutropi i d'Atto.	
Partida de Spuri Marci.	
Desaparició de Laocòmia i Valèria.	
Epiür Samper amb l'estàtua de la seua àvia que té el medalló i el topazi.	

9. En la narració, a partir del capítol «La fossa del temps», els fets tràgics que van ocórrer a la factoria són canviats per esdeveniments més favorables gràcies a l'acció del talismà. Escriviu els fets que corresponen a partir d'aquest capítol 17.

10. Relacioneu els personatges d'una columna amb els de l'altra, segons les seues semblances.

Cels	Valèria
Marta	Clodi
Henedina	Laocòmia
Epiür Samper	Cíntia
Àvia d'Epiür	Flavi

11. Quina és l'evolució de la relació entre Henedina i Cels? Per què canvia tant l'actitud d'Henedina? Fixeu-vos en aquest fragment: «Dedicar tots els esforços a fer-se notar per una persona, com si fos única en el món, havia estat l'obsessió més estúpida que la podia haver dominada» (p. 81) i rellegiu la pàgina 166.

12. Per contra, Gúria té un comportament diferent respecte als xics, quin?, amb quin et trobes més identificat o identificada? Per què?

13. Els personatges secundaris queden caracteritzats molt ràpidament. Destaqueu-ne la característica principal: Adalbert, Fabiana, Frederic, Atto, Mèmnon, Cíntia.

14. Els personatges poden ser definits pel que opinen els altres sobre ells. Fixeu-vos en aquest fragment: «Epiür Samper saludà Henedina amb una ostentosa besada a la mà. Que antiquat!, pensà Fabiana. Que atent!, pensà Henedina. Que coent!, pensà Cels». Per què opinen de manera tan diferent?

15. Agafeu qualsevol fragment no dialogat de l'obra i extraieu-ne totes les formes que facen referència al narrador (pronoms, verbs). A quina persona gramatical corresponen? Es tracta d'un narrador historiador o protagonista? És omniscient?

16. En les pàgines 137 i 138 hi ha fragments que són idèntics. Observeu-los i contesteu: és una narració contínua o discontinua?, alternada o encadenada? Justifiqueu-ho.

17. Busqueu en el diccionari aquestes paraules i classifiqueu-les segons el camp semàntic a què pertanyen: capcional, joc de tabes, meretriu, ançó, platabanda, pal·li, escar, bita, atri, matrona, triclini, auspici, lar, almadrava, peristil.

MÓN DE LA PESCA:

MÓN DELS ROMANS:

---

18. A la casa d'Epiür Samper, a l'entrada, hi ha una inscripció llatina que diu «Cave canem». Què vol dir? També tenim altres aforismes llatins d'ús molt comú. Consulteu què volen dir aquestes expressions:

Alea iacta est (Cèsar)

Ars longa, vita brevis (Hipòcrates)

Cogito, ergo sum (Descartes)

Homo homini lupus

Labor omnia vincit improbus (Virgili)

Magister dixit

Mens sana in corpore sano (Juvenal)

Primum vivere, deinde philosophari

19. Segurament heu comprovat que Henedina és anomenada alguna vegada Nedina. Es tracta d'un hipocorístic, una forma amical que es dona a un nom de persona, semblant a un diminutiu. La tendència en la nostra llengua és a suprimir la primera síl·laba. Escriviu els hipocorístics que corresponguen a:

Agustí, Antoni, Assumpta, Bartomeu, Carolina, Francesc, Gabriel, Gregori, Joaquim, Magdalena, Manuel, Salvador, Vicenta.

20. Escriviu el significat de les següents frases fetes que apareixen al llibre. Si no en trobeu el significat, intenteu traure'l segons el context. Per això us donem la pàgina on es troben escrites:

picar l'ullet (p. 2)

deixar-se de caramàndules (p. 43)

fer la gara-gara (p. 53)

fer xacota (p. 99)

donar la murga (p. 103)

donar orella (p. 154).

21. En la pàgina 17 el narrador ironitza jugant amb la polisèmia de la paraula peça. Referint-se a Cels diu: «No hi ha dubte, era la peça més important del cam-

pament de treball, de la universitat sencera i, fins i tot, de qualsevol excavació arqueològica». Explica aquesta polisèmia.

22. El narrador escriu: «Atto estava espantat, el gest contret, la mirada esglaiada, les mans crispades». Escriviu expressions semblants per a expressar alguna sensació de por que hàgeu tingut.

23. Marta ens és descrita amb aquestes paraules: «espectacular, esvelta, muscles alts, tos prominent». Feu una descripció semblant d'alguna persona que us atraga molt, sobretot físicament. Utilitzeu almenys quatre adjectius.

24. Localitzeu les interrogacions retòriques que apareixen en la pàgina 123. Quina funció tenen?

25. Seleccioneu una frase del text, o bé inventeu-la, que serveixi com a peu de les il·lustracions que teniu en les pàgines 15, 39, 51, 63, 109 i 135.

ACTIVITATS D'EXPRESSIONS ESCRITA I ORAL

26. Samper diu davant Cels i Henedina: «hi he de dir que no crec en fantasmes vinguts del més enllà o en apareguts de matèria recomposta. Crec en la recreació espiritual de les imatges dels morts». Samper dóna suport a aquesta afirmació argumentant-la després. Feu vosaltres també un text argumentatiu on expresseu la vostra opinió sobre aquest tema o d'altres relacionats amb la parapsicologia. Recordeu de seguir les tres parts: presentació de l'opinió, desenvolupament (arguments) i conclusió.

27. A partir de l'activitat 26, establiu uns quants grups, amb un representant, segons les diferents opinions expressades. Nomeneu un moderador i debateu a la classe sobre aquests punts:

- L'existència dels conjurs, dels espectres
- Pot tenir un talismà tant de poder?
- Sou supersticiosos? Creieu en els mals averanys?
- Què és la metempsicosi? Hi creieu?
- Coneixeu poltergeists o fenòmens estranys?

JOCS

28. PLUJA D'IDEES

Es tracta d'inventar un final per a la història diferent al del llibre. És un exercici de creativitat i no de lògica; per tant, convé fer-lo molt ràpidament i amb l'ajuda d'un moderador. Per exemple: Henedina es queda en el passat, li agrada Flavi i es casen...

29. JOC D'INVENTAR DEFINICIONS

Hi poden participar de quatre a vuit grups. Un representant de cada grup fa de conductor. Aquest agafa una paraula de les que oferim més avall (extretes del llibre per la dificultat o la desconeixença per a l'alumne mitjà). El representant diu un mot en veu alta. Per exemple: esmerçar. La resta de grups redacten en un paper la definició de la paraula triada, encara que no en sàpiguen el significat. S'ha d'intentar que les definicions siguin molt versemblants, construïdes en l'estil dels diccionaris. Després el conductor copia en un paper la definició que el diccionari dona del mot.

Els grups lliuren després les definicions que han redactat, les quals es barregen amb les que el conductor del joc ha copiat. Aquest dona un número a cada paper i comença a llegir-ne en veu alta el contingut. Finalment cada grup ha de dir per torn quina de totes les definicions creu que és la del diccionari.

Cada grup que identifica la definició del diccionari	2 punts
Cada vegada que la definició d'un grup és triada	1 punt
Si cap grup la identifica per al grup conductor	2 punts

En el torn següent, un altre grup fa de conductor. La puntuació va acumulant-se. S'acaba en el grup que ha començat. Se sumen les puntuacions i se'n trau el guanyador. Es pot fer més d'una ronda, segons l'amenitat del joc.

Paraules:

car	salmaia	
xanxa	abillament	filantrop
polenta	almadrava	deler
fal·lera	acabalat	pegellides
crespinell	martingala.	